

Resultat av försöksodling av Svarta Vinbär

Vinbärsgallkvalster på svarta vinbär är ett problem för både yrkesodlare och fritidsodlare, inte minst på koloniområden där smittriskan är stor och det knappt går att bekämpa skadegöraren. Förädlingen av svarta vinbär har därför eftersträvat resistens mot vinbärsgallkvalster och därmed även minskad risk för virus ("reversion") som sprids av kvalstret. Olika sorter är olika känsliga för kvalster och uppgifter fanns om resistenta sorter. Fritidsodlingens Riksorganisation – FOR - beslöt därför att pröva och jämföra olika nyare sorter av svarta vinbär.

Syfte

Våren 2004 planterades åtta sorter av svarta vinbär på 4 koloniområden i olika delar av landet, Norrköping, Järfälla, Uppsala och Söderhamn. Våren 2006 kompletterades försöket med ytterligare fem sorter. I omgång två medtogs en klon hittad av en kolonist i Uppsala som uppgav att den var helt oemottaglig för kvalster. Syftet med försöksodlingen har varit att urskilja skillnader i mottaglighet för gallkvalster men även att bedöma odlingsvärdet av sorter som ännu inte finns på svenska marknaden.

Sorter

Av de prövade sorterna är Intercontinental, Risarp, Storklas och Titania från Sverige. ”Mattias” är en okänd upphittad klon i Uppsala. Ben Alder, Ben Connan, Ben Gairn, Ben Hope, Ben Thron och Ben Tirran från Skottland medan Hedda och Narve Viking är från Norge.

Försöksodlingarna är planterade i områden med ett högt smittryck av gallkvalster för att få ett så snabbt resultat som möjligt. Samtliga sorter är planterade med 4 upprepningar.

Utvärdering

Efter sex odlingssäsonger har nu försöket utvärderats för samtliga sorter. Det finns en tydlig skillnad i mottaglighet mellan olika sorter. Den absolut mest mottagliga sorten är Storklas som i ett par områden var infekterad redan första sommaren och där hela buskarna är infekterade efter fjärde säsongen. De minst mottagliga sorterna har genomgående varit tre skotska sorter, Ben Connan, Ben Gairn och Ben Thron med inga eller mycket få angripna knoppar. De följs tätt av Ben Hope, Titania och Risarp. Ingen sort har dock varit helt resistent. Men det mest intressanta är att den okända klonen från Uppsala, här kallad ”Mattias” har klarat sig helt utan angrepp. Av de sorter som finns i handeln i Sverige i dag är Ben Gairn och Titania de minst mottagliga.

Motståndskraft

Sorterna listade efter motståndskraft från bäst till sämst: ”Mattias”, Ben Gairn, Ben Connan, Ben Thron, Hedda, Titania, Ben Hope, Risarp, Ben Tirran, Ben Alder, Intercontinental, Narve Viking, Storklas.

Härdighet

De flesta sorter har klarat vintrarna i Söderhamn, den nordligaste försöksplatsen. Dock har en buske av fyra av Ben Alder, Ben Tirran och Hedda frusit ner 2008 men kommit igen med skott från roten.

Växtsätt

När det gäller växtsätt så utmärker sig de skotska sorterna där alla utom Ben Alder är starkt upprättväxande (för maskinskörd). Ben Thron och Titania är de mest högvuxna sorterna där Ben Thron utmärker sig genom sitt mycket uppräta, kompakta växtsätt medan Titania är betydligt yvigare.

Sjukdomar

Ingen av sorterna har drabbats av mjöldagg under försöksåren. Däremot är en del sorter mer känsliga än andra för filtrost och bladfläcksjuka. Storklas, Risarp, Ben Hope, Ben Alder och Hedda har haft kraftigast angrepp av filtrost. Ben Thron och Risarp har varit mest drabbad av bladfläcksjuka. Friskast har Titania varit.

Kartsättning och mognad

Vi har även tittat på blomning, kartsättning och mognad. Blomningstiden har dock inte noterats så exakt att vi kan se några tydliga skillnader.

Kartsättningen, som ju är en fingervisning om skördens storlek, har noterats enstaka år på två av försöksplatserna. Bäst har den varit för Storklas, Ben Thron, Ben Hope, Titania, Ben Connan, Ben Tirran och ”Mattias” och sämst för Risarp, Intercontinental, Narve Viking, Ben Alder och Hedda.

Jämnhet i mognad är en egenskap som visar hur lättplockad sorten är. Ben Gairn, Ben Thron, Ben Tirran, Hedda, Narve Viking, Risarp och Titania har en jämn mognad. En kommentar om Titania var dock att den lätt tappar bären så den måste skördas i tid.

Bärens storlek har förstås också betydelse för skörden. Där utmärker sig Titania med de största bären. Stora bär har också Storklas, Ben Hope, Ben Thron medan bärstorleken varit mer varierade hos Ben Gairn, Intercontinental, Narve Viking och Risarp.

Smak

Smakmässigt ligger Risarp i topp som söt och god, följd av Ben Hope, Ben Thron och Titania med omdömena syrligt söta och goda. Alla Ben sorterna utmärker sig med en stark vinbärssmak.

Slutsats

Av de sorter som finns i handeln idag rekommenderas den skotska sorten Ben Gairn och svenska Titania som förstahandsval vid nyplantering från Mellannorrland och söderut. Längre norrut kan Titania få vinterskador i topparna. Risarp är andrahandsvalet för sin motståndskraft mot gallkvalster men är osäkrare ur skördesynpunkt och mottaglighet för andra sjukdomar. När vi förhoppningsvis får in fler av de skotska Ben-sorterna på den svenska marknaden bör dessa ta plats bland förstahandsvalen.

Storklas är den i särklass mest mottagliga sorten för vinbärs gallkvalster och bör absolut inte planteras i områden där den utsätts för smitta eller riskerar att smitta ner andra sorter.

Solveig Sidblad

trädgårdskonsulent FOR/Koloniträdgårdsförbundet

Januari 2011